

PANUN pakinoita

Marsalkan viimeinen matka

Unohuttomattomana syöpyi helmikuun neljäs 1951 jokaisen helsinkiläisen ja Helsingissä sinä päivänä vierailleen mieleen. Uskallan todellakin sanoa jokaisen, sillä niidenkin epänormaalien vierashenkisten vihan lietsojien, jotka tuona päivänä kruunasivat maineensa isänmaan kauppiaana, oli pakko tajuta, että heidän taistelunsa on taisteltua tuulimyllyjä vastaan. Ja se kokemus syöpyy kyllä mieleen, sekin...

Maaseutulainen liikkuttui hiljaisessa imelessään jo lauantaina saapuessaan pääkaupunkiin ja todetessaan, että koko kaupunki eii vaikuttavan surujuhlan merkeissä. Käskemättä, kehoittamatta oli koko pääkaupunki viikon ajan valmistautunut osoittamaan kunnioitustaan poismenon merkeiksi eikä vain valmistautunut, vaan myös osoittanut kunnioitustaan.

Lähtiessäni kaukaa Takatöölöstä kävelemään kaupungin keskustaa kohti, jouduin sivuuttamaan kymmeniä ja jälleen kymmeniä liikkeitä, joissa kaikissa joku näyteikkuna tai osa siitä oli omistettu marsalkka Mannerheimin muistolle. Useimmissa, monenmonissa pienissäkin, ikkunoissa hänen kuvansa oli asetettu etualalle hopeisissa tai hopealle hohtavissa kehkeissä. Tavallisimmin oli — niinkuin on vielä nykyin, useita päiviä surujuhlan jälkeen — kuvan molemmin puolin kynttilänjalkea ja kynttilä, hyvin usein myös muutamia kukkia maljakossa. Muutamassa liikkeessä oli Suomen lippu laskostettu taustalle tai se oli laskettu pienen pöytälipputangan puolitakoon. Kaikki nämä ikkunat, oli

sitten kysymys minkä alan liikkeestä, konttorista tms hyvänsä, olivat yksinkertaisia, koruttomia ja juuri tämän takia ne kaikki niin syvästi vaikuttivatkin ohikulkijaan. Kaikkein kauneimmat olivat tietysti lukemattomat kukkakauppaikkunat.

Sunnuntaipäivä valkeni, kuten kerrottu on, kylmäkirkkaana. Lappi-näyttelyn minulle asettamien pienten velvoitusten takia jäin hieman aikataulustani jälkeeseen ja olin vähällä joutua huolettomuuttani katumaan. Jo aamupäivällä pistäytyessäni hakemaan lippuani surujuhlan olin todennut, että keskikaupungillakin, joka sunnuntaiaamuisin tavallisesti elää hiljaiseloa, oli tavallista enemmän väkeä liikkeellä. Sotilaspukusia, upseereja nimenomaan, liikkuu tai seisoskeli ryhmissä Erottajan ja Esplanadin seuduilla ja siviiliväkeä oli jo ainakin kello kymmenen asettunut vartioon sen reitin varteen, jota prosessi oli määrätty kulkemaan. Varomattomasti jälkeeseen kolo puolen kahdenoista liikkeelle lähtiessäni olin vähällä jäädä kyydittä, minkä lisäksi se oli tavallista hitaampi, koska poliisijärjestelyistä huolimatta yleisömassat aiheuttivat tungosta. Vain pari minuuttia myöhästyneenä, mutta kylläkin ennen määrätettä, olin paikallani Suurkirkon parvella, mistä oli hyvä näköala kuorin etuosaan. Tuo kaikki on tietysti jo moneenkin kertaan kerrottu lukijalle, mutta en silti voi olla palauttamatta mieleeni ja kirjoittamatta tähän joitakin pieniä vähähyöksiä, kuvaamatta joitakin tuokioita, jotka erikoisen voimakkaasti vavahduttivat silmäni.

Kirkossa valitsi, voi sanoa, hiljiskumaton hiljaisuus, mutta tunnelma ei ollut painostava, vaan tuo hiljaisuus oli ikäänkuin juhallista, ylentävää. Minuuttia vaille kello 12 astuivat piispat pääovelle vastaanottamaan tasavallan päämestä, joka siis kellon täsmällisyydellä puolisoinen ja adjutantteineen saapui Unioninkadun puoleisesta ovesta. Presidenttiparin kulkussa verkkaisin askelin paikalleen nousi kirkon täyttävä saattojoukko seisomaan. Pysähtyen siniristilippuun verhotun arkun eteen, jota kenraalit peljastetuin miekoin vartioivat, osoittivat päämiehemme syvään kumartuen kunnioitustaan vainajalle, minkä jälkeen presidentti sotilaslaisesta lyhyesti kumarsi kirkosta katsoen kuorista oikealle asetuneelle kenraalikonnalle.

Surujuhlan koko musiikkiohjelma klassillisine kappaleineen ja lauluineen — m.m. vanhasta kokoelmasta Pie Cantones, Sibeliuksen D'legaine — oli omiaan synnyttämään harrasta juhlamielialaa. Mustapukuisina ja vakavina, asultaan samanlaisina, mieleltään yhtä haraina täyttivät kansalaiset vanhat ja nuoret, kuulusat ja tuntemattomat, penkkirivin toisensa jälkeen. Ylhäältä parvelta katsoen näky oli juhallinen. Arkun kunnioitavartio, kenraalit — viimeinen vaihto tapahtui hiljaa ja juhallisen äänettömästi tasan kello 12.10 — seisovat hievahtamatta.

Marskin kunniamerkit loistivat mustia samettityynyjään vasten. Saattajia oli ryhmittynyt myös kuorin kunnioitavartien ja lippuvartioiden taakse. Huomasin yhtäkkiä oikeanpuoleisesta, siis torin puoleisesta kuorin korkeasta ikkunasta sisään tulevan auringonvalon kirkkaana loistavan pienen valkopukuisen tyttösen vaaleilla hiuksilla ja taustalla olevan enkelin kulla-

tussa tai pronssissa pinnassa. Vallitsi rukoushiljaisuus, mutta en voinut irroitaa katsettani näystä, joka mielestäni sinä hiljaisena hetkenä kasvoi vertauskuvalliseksi. Ikivihreän laakeripuun lehtien alitse näin vaalean suloisin lapsukaisen, joka totisena, mutta kuitenkin kuin hieman omissa ajatuksissaan, hypitelti kädessään suurta valkoista adressia. Hän, tuo lapsi, ikivihreän puun kädessä auringonkulta hiuksillaan oli kuin tulevaisuuden lupaus, kuin ennusmerkki. Olimme saattamassa suurta miestä haudan lepoon, kokonaisen vuosisadan puoliskon merkittävintä johtajamme, harvinaisen seisojan kansa, useimmat vartioista vakavina senkin takia, että he tajusivat menetyksen suuruuden, mutta tuo lapsi ja heidän oli mukana kaikkialla, nuo lapset olivat kuin lupaus. Itsetiedottoman luottavaisina seisoivat he valossa tänäkin hetkenä, jolloin meistä vanhemmista tuntui, että aikakausi ratkaisevasti vaihtui, että jäämme paljoa paitsi.

Tuo päivä kyllä kokonaisuudessaan muodostui niin täällä mukana oolle kuin ymmärtääkseni kansamme valtavalle enemmistöllekin sikäläkin historiaksi päiväksi, että me — huomasi kuitenkin kaikkienkin olevansa yhtä ja samaa kansaa. Tämän palveluksen teki meille vielä lähdeytään monien vaikeiden aikojemme arvostelukykyinen johtaja! Oli lisäksi niinkuin olisimme hengittäneet pitkästä ajasta vapaammoin vain siksi, että tunsimme voivamme ryhmittyä, vieläkin yhteisen asian ja ajatuksen ympärille.

Voit olla niinkin, että joidenkin mielestä tämä surujuhla oli tasavaltalaiseksi juhlaiksi turhamaisen loistelas, mutta rohkenen tämänkin väitteen jyrkästi kiistää. Loisto, joka tässä näyttäytyi,

oli toisenlaista kuin prameus. Surujuhlan loistavuus syntyi siitä viipittömästä kunnioituksesta, hartaasta hiljentymisestä, jota vainajan parien ääressä osoitettiin. Jo tulopäivänä ja heti asemalla kertoi toverini valvoneensa edellisenä yönä, koska hän oli yli neljä tuntia keskiyöllä jonottanut oillakseen mukana osoittamassa viimeistä kunnioitustaan suunkirkossa. Hän oli yksi niistä seitsemästäkymmenestä tuhannesta! Ulkomaista loistoa tälle kansalaisjuhlaa antoi poliittisen ja valtiollisen, hengellisen ja henkisen niinkuin taloudellisenkin elämämme kaikkien johtavien piirien mukana olo.

Siihen vaikuttivat myös ulkomaiset kunnioitukset ja diplomaattikunnan läheis täysilukuisen läsnäolo. Koko juhallisen prosessin vaikutus oli ennen kaikkea sen vaikuttavuudessa. Tuhannet ja jälleen tuhannet vanhat rintamaupseerit seisoivat käskyittä, komentoitta paleltumassa pakkasessa ja Helsingin pahamaineisessa viimassa, niin tekivät myös monet lukemattomat muut sotilaat, invaliiditkin. Eräs vanha ylioppilasjohtaja väitti, ettei vappua lukuunottamatta yhtenäkin päivänä tässä maassa ollut ollut liikkeellä sellaista valkolakkisten määrää kuin nyt kunnioitajassa. Pääkaupungin yleisö seisoj katuvarsilla ja kaikissa mahdollisissa ja mahdollimattomissa paikoissa, paeli, odotti eikä osa nähnyt kuitenkaan mitään, mutta sanosin, niinkuin eräskin vanha nainen, että olemmehan me nyt kuitenkin tässä mukana.

Ulkomaalaiset niinkuin kotimaisetkin lehtimiehet kuljetettiin autoilla suoraan kirkosta omia teitä Hietaniemeen, jonne joutuivat kolme neljä neljänestä ennen saattuetta. Avonaisen haudan partaalla meitä kaikkia tietysti paleli, mutta useim-

mat meistä kai olivat vanhoja sotilaita ja halusimme mekin olla mukana tekemässä viimeistä palvelusta. Kylmästä huolimatta olivat mielet herät ja ne tunteet, jotka mieleni valtasivat, kun liput ensin ja sitten kenraali Ekmanin johtama saattue marskin nimikkoritarien kantaessa raskasta arkkua saapui edessämme olevalle aukealle, eivät ole hyvin tulkittavissa. En sitä nyt yritäkään. Jos ei tuohon kunnioitukseen meikäläisellä liittynytäkään henkilökohtaista surua ja jos pakkamen jäädytti-kin kyynelät aikuunsa, tulivat kuitenkin syvältä ne oudot tuntemukset, jotka mieltä värisyttivät sinä hetkenä, kun arkku kosketti haudan pohjaa ja ensimmäinen kunnialaukaus sävähdetti saattoväkeä.

Vanha presidentti viipyi haudan äärellä siihen saakka kunnes kaikki seppeleet oli laskettu. Mieleeni palautuivat siinä montakin kertaa hänen sanansa kirkossa, arkun ääressä, ja ennen kaikkea se syvä liikutus, joka tuntui hänenkin, kieltämättä jo kunnioitetun ja saavuttaneen vanhuksen, mieltä valitsevan.

Olemme kaikki palanneet arkeen, mutta lukemattomien, tuhansien, kansalaisten tie on vielä näinä päivinä käynyt Hietaniemen haudan kautta ja kuvaannollisessa mielessä tulee varmasti näin jatkumaankin. Joku haluaa ehkä taittaa kärjen ja sanoa, että kansa tarvitsee jumalia. Jokainen näin sanova tietää, että hän puhuu totta, mutta myös tietää, että hänenkin sanansa itse asiassa pitäisi kuulua, jos hän rehellinen olisi: kansa tarvitsee esikuvia, johtajia, jotka näkevät ja uskaltavat.

Helsinki, 7. 2. -51.

